

Түсті: 27.06.2025 Мақұлданды: 29.06.2025 Онлайн қолжетімді: 30.06.2025

DOI: <https://www.doi.org/10.32523/2791-0954-2025-14-2-43-52>

БҰҰ Адам құқықтары жөніндегі шарттық органдарына жеке шағым жолдау туралы: рұқсаттылық талаптары

Арлан Алмасұлы

Заң ғылымдарының магистрі,

Қазақстан Республикасы Заңнама және құқықтық ақпарат институтының ғылыми қызметкері

Астана, Қазақстан.

e-mail: almassuly.arlan@gmail.com

ORCID: 0000-0002-0230-2657

Аңдатпа: Мақалада БҰҰ Адам құқықтары жөніндегі шарттық органдарына жолданатын жеке хабарламаларға қойылатын рұқсаттылық талаптары жүйеленіп талданады. Қазақстан Республикасы азаматтары тарапынан жолданған шағымдардың елеулі бөлігі қабылдауға жатпайды деп танылғаны атап көрсетіліп, бұл құбылыстың негізгі себептері ретінде рәсімдік және құқықтық талаптардың сақталмауы алға тартылады. Автор халықаралық құқық нормалары мен шарттық органдардың практикалық шешімдеріне сүйене отырып, рұқсаттылық талаптарының мазмұнын нақтылайды (*ratione temporis*, *ratione materiae*, *ratione personae* және т.б.). Сонымен қатар мақаланың мақсаты – мемлекеттік тілде сапалы құқықтық-ақпараттық материал ұсынып, авторлардың жиі жіберетін қателіктерін алдын ала түсіндіру арқылы, хабарламалардың іс мәні бойынша қаралу мүмкіндігін арттыруға ықпал ету.

Түйін сөздер: адам құқықтары, халықаралық құқық, шарттық органдар, халықаралық ұйым, жеке шағым.

Submission of Individual Complaints to the UN Human Rights Treaty Bodies: Admissibility Requirements

Almassuly Arlan

Master of Laws,

Researcher at the Institute of Legislation and Legal Information of the Republic of Kazakhstan

Astana, Kazakhstan

e-mail: almassuly.arlan@gmail.com

ORCID: 0000-0002-0230-2657

Abstract: This article provides a systematic analysis of the admissibility requirements for individual communications submitted to the UN human rights treaty bodies. It highlights that a significant portion of complaints submitted by citizens of

the Republic of Kazakhstan have been declared inadmissible, primarily due to the failure to meet procedural and legal requirements. Drawing on international legal norms and the jurisprudence of the treaty bodies, the author clarifies the content of admissibility criteria (*ratione temporis*, *ratione materiae*, *ratione personae*, etc.). The aim of the article is to provide high-quality legal and informational material in the state language in order to explain common mistakes made by authors of complaints, thereby increasing the likelihood of their consideration on the merits.

Keywords: human rights, international law, treaty bodies, international organization, individual complaint.

Подача индивидуальной жалобы в договорные органы ООН по правам человека: условия приемлемости

Алмасулы Арлан

Магистр юридических наук,

Научный сотрудник Института законодательства и правовой информации
Республики Казахстан

Астана, Казахстан

e-mail: almassuly.arlan@gmail.com

ORCID: 0000-0002-0230-2657

Аннотация: В статье системно анализируются условия приемлемости индивидуальных сообщений, направляемых в договорные органы ООН по правам человека. Отмечается, что значительная часть жалоб, поданных гражданами Республики Казахстан, была признана недопустимой, в первую очередь из-за несоблюдения процессуальных и правовых требований. Автор, опираясь на нормы международного права и практику договорных органов, подробно раскрывает содержание условий приемлемости (*ratione temporis*, *ratione materiae*, *ratione personae* и др.). Целью статьи является предоставление качественного правового и информационного материала на государственном языке с тем, чтобы объяснить часто допускаемые авторами ошибки и тем самым повысить вероятность рассмотрения жалоб по существу.

Ключевые слова: права человека, международное право, договорные органы, международная организация, индивидуальная жалоба.

Кіріспе

2025 жылғы деректерге сәйкес, БҰҰ Адам құқықтары жөніндегі шарттық органдарына Қазақстан Республикасына қарсы барлығы 84 жеке хабарлама (шағым) жолданған. Олардың 64-іне қатысты іс мәні бойынша шешімдер қабылданды. Екі шағым бойынша (А. Андросов пен Н.З. хабарламалары бойынша) шарттық органдар мемлекет тарапынан адам құқықтары бұзылмаған деген қорытындыға келді. Ал басқа 62 шағымға қатысты, керісінше, Қазақстан

өзіне алған халықаралық шарттық міндеттемелерді орындамау себебінен хабарлама авторларының құқықтарын бұзды деп танылды.

Өзге хабарламаларға келсек, тоғыз жағдайда шарттық органдар оларды қарауды тоқтату туралы шешім қабылдаған, негізінен авторлармен байланыс орнату мүмкін болмағандықтан. «Т. Абдусаматов және тағы 28 өтініш беруші» шағымын бөлек атап кеткен жөн, себебі оған қатысты Адам құқықтары жөніндегі комитет екі дербес шешім қабылдады: бірі – хабардың қабылдауға жататыны туралы, екіншісі – іс мәні бойынша.

Қалған он бір жеке хабарламаны шарттық органдар қабылдауға жатпайды деп тауып, тиісті шешімдер шығарды. Нәтижесінде, қабылдауға жарамсыз деп танылған хабарламалар жалпы тіркелген шағымдардың шамамен 13 %-ын құрауда – бұл санды елеусіз деп айту қиын. Одан бөлек, атап кету қажет, бұл көрсеткіш тек ресми түрде тіркелген шағымдарға негізделген: бірқатар хабарламалар бастапқы формалдық талаптарға сай болмағандықтан, алғашқы іріктеуден өтпей, ресми деректерге енбей қалғаны ықтимал. Демек, қабылдауға алынбаған шағымдардың нақты үлесі бұдан да жоғары болуы мүмкін.

Мұндай қалыптасып жатқан жағдай еш күмәнсіз адам құқықтарының сақталуына деген өзінің белгілі әсерін тигізіп отырғаны анық, себебі тиісті рәсімдік және рұқсаттылық талаптар толық сақталмағандықтан, бірқатар хабарламалар негізгі мәні бойынша қаралмауда; ал олардың көбінде шынайы құқықбұзушылық фактілері орын алуы әбден мүмкін, бірақ бұл жайттар назардан тыс қалуда.

Мәселені болса ғылыми немесе заңи деңгейде шешу *prima facie* күрделі болып көрінеді, өйткені шарттық орган жеке хабарламаны қабылдамау туралы шешім шығарған жағдайда негізгі жауапкершілік, әдетте, хабарлама авторы мен оның өкіліне жүктеледі, демек, мәселені шешудің алғашқы тетігі де дәл солардың қолында.

Алайда сұрақты тереңірек зерделесек, аталғандай мұндай шешімдердің басым бөлігі, ең алдымен, авторлар мен олардың өкілдерінің рәсімдік және рұқсаттылық талаптарды сақтамауынан туындайды; бұл болса олардың құқықтық білімінің жеткіліксіздігінен болуы мүмкін. Мұндай жағдай, өз кезегінде, әдетте, қоғамда құқықтық ақпараттың толыққанды деңгейде таралмауымен, әсіресе мемлекеттік тілде сапалы материалдардың тапшылығымен байланысты. Демек, жұртшылықты тиісті ақпаратпен қамтамасыз ету мәселені, ең болмағанда жанама түрде, шешуге ықпал ете алады; сондықтан бұл проблеманы ғылыми әрі заңи тұрғыдан қарастырудың да белгілі мағынасы бар.

Шарттық органдар да бұл пікірді мойындауда; өздерінің жалпы ескертулерінде халықты олардың мандаты мен рәсімдері туралы кеңінен хабардар ету қажеттігін жүйелі түрде атап көрсетіп, ондай істің маңызы зор екенін атауда — әсіресе балалар, мигранттар және өзге де осал топтар контекстінде (өйткені оларға, әрине, ерекше тәсіл қажет). Мәселен, Балалар құқықтары комитетінің «Конвенцияны жүзеге асыруға арналған жалпы шаралар»

жөніндегі №5 Жалпы ескертуінің 67-тармағында: «Мемлекеттер Конвенция туралы білімді қоғамның барлық мүшелері арасында кеңінен таратуға арналған жан-жақты стратегия әзірлеуі тиіс» деп нақты көрсетілген.

Қазіргі кезде, шынында да, шарттық органдарға қатысты арнайы құқықтық-ақпараттық материалдар, әсіресе мемлекеттік (қазақ) тілінде, өте аз. Соның салдарынан хабарлама авторлары шағым беру тәртібі, рәсімдік және рұқсаттылық талаптар жөнінде толыққанды ақпарат ала алмауы мүмкін; бұл өз кезегінде олардың хабарламасының қабылдауға жарамсыз деп танылу ықтималдығын айтарлықтай арттырады.

Бұл ғылыми мақала БҰҰ-ның адам құқықтары жөніндегі шарттық органдарына жолданатын жеке хабарламалардың іс мәні бойынша қаралу сатысына өтуіне ықпалын тигізуді көздеп, сол үшін ең болмағанда алдын ала сақталуы тиіс рұқсаттылық талаптарын жүйелеп мемлекеттік тілде ұсынуды мақсат етеді.

Материалдар мен әдістер

Зерттеу барысында БҰҰ Адам құқықтары жөніндегі шарттық органдарының ресми құжаттары, соның ішінде шарттар мен оларға қосымша факультативтік хаттамалар, шарттық органдардың регламенттері, жалпы ескертулер, шешімдер, сондай-ақ БҰҰ Адам құқықтары жөніндегі жоғарғы комиссары басқармасының ресми веб-сайтында жарияланған нұсқаулықтар пайдаланылды. Сонымен қатар Қазақстан Республикасының осы саладағы халықаралық міндеттемелеріне және ұлттық сот жүйесіне қатысты қолданыстағы нормативтік құқықтық актілер мен сот практикасындағы деректер де назарға алынды.

Нәтижелер мен талқылау

Қолжетімді шарттық органдар

Теориялық тұрғыдан алғанда, БҰҰ-ның адам құқықтары жөніндегі он шарттық органының тоғызы белгілі бір жағдайларда жеке хабарламаларды қабылдап, қарауға құзыретті. Алайда іс жүзінде бұл өкілеттікті қазіргі таңда сегіз ғана орган жүзеге асырып отыр [1].

Еңбекші-мигранттар құқықтары жөніндегі комитетте (ЕМҚК) жеке хабарламаларды қарау құзыреті көзделгенімен, аталған тетік Еңбекші-мигранттары мен олардың отбасы мүшелерінің құқықтарын қорғау туралы халықаралық конвенцияның 77-бабына қатысты кемінде он Мемлекет тарап тиісті мәлімдеме жасағаннан кейін ғана күшіне енеді; бүгінгі күні мұндай мәлімдемені бар-жоғы төрт мемлекет қана ұсынған.

Ал Азаптаудың алдын алу жөніндегі кіші комитетінің (АҚКК) жеке хабарламаларды қарау құзыреті мүлде жоқ. Осыған байланысты қазіргі таңда кез келген адам БҰҰ-ның адам құқықтары жөніндегі бар-жоғы сегіз шарттық органның біріне ғана жеке хабарлама жолдай алады:

- 1) Адам құқықтары жөніндегі комитет (АҚК);

- 2) Әйелдерге қатысты кемсітушілікті жою комитеті (ӘҚКЖК);
- 3) Азаптауға қарсы комитет (АҚК);
- 4) Нәсілдік кемсітушілікті жою комитеті (НКЖК);
- 5) Мүгедектер құқықтары комитеті (МҚК);
- 6) Мәжбүрлі жоғалып кетулерге қарсы комитет (МЖКҚК);
- 7) Экономикалық, әлеуметтік және мәдени құқықтар комитеті (ЭӘМҚК);
- 8) Бала құқықтары комитеті (БҚК).

Мұнда бір маңызды жайтты атап өткен жөн: жоғарыда аталған шарттық органдардың жеке хабарламаларды қарау құзыреті болғанымен, белгілі бір мемлекеттің юрисдикциясындағы тұлғалар бұл тетікті автоматты түрде пайдалана алмайды. Тұлға ұйымға жүгінуі үшін, өзі қай мемлекеттің юрисдикциясында болса, сол мемлекет тиісті шарттық органның құзыретін ресми түрде мойындауы қажет; бұл талап халықаралық шарттардың өзінде арнайы нормалармен белгіленген. Мысал ретінде Мүгедектер құқықтары туралы конвенцияға қосымша Факультативтік хаттаманың 1-бабының 1-тармағын айтылған: «Осы Хаттамаға қатысушы мемлекет Мүгедектер құқықтары жөніндегі комитеттің хабарламаларды қабылдап, қарау құзыретін мойындайды». Ал дәл осы баптың 2-тармағында «Комитет хабарламаны қабылдамайды, егер ол Конвенцияға қатысушы, бірақ осы Хаттамаға қатыспаған мемлекетке қатысты болса» деп айқындалған. Демек, Мүгедектер құқықтары жөніндегі комитеттің құзыретін мойындамаған кез келген мемлекетке қатысты түскен хабарламалар (атап айтқанда, сол мемлекеттің азаматтары жолдаған шағымдар) қарауға қабылданбайды.

Осыған орай, Қазақстанның жағдайына келсек, соңғы деректер бойынша мемлекет келесі шарттық органдардың жеке хабарламаларды қарау құзыретін (факультативтік хаттамаларды ратификациялау немесе арнайы декларациялар жасау арқылы) мойындады:

- 1) Адам құқықтары жөніндегі комитет (АҚЖК);
- 2) Әйелдерге қатысты кемсітушілікті жою комитеті (ӘҚКЖК);
- 3) Азаптауға қарсы комитет (АҚК);
- 4) Нәсілдік кемсітушілікті жою комитеті (НКЖК);
- 5) Мүгедектер құқықтары комитеті (МҚК);
- 6) Бала құқықтары комитеті (БҚК).

Нәтижесінде Қазақстан Республикасы юрисдикциясындағы тұлғалар жеке хабарламаны тек жоғарыда аталған алты органның біріне ғана жолдай алады. Ал, мысалы, Экономикалық, әлеуметтік және мәдени құқықтар комитеті (ЭӘМҚК), Мәжбүрлі жоғалып кетулерге қарсы комитет (МЖКҚК) және Еңбекші-мигранттар құқықтары жөніндегі комитет (ЕМҚК) қазіргі таңда қолжетімсіз болып саналады.

Жеке хабарламаға қойылатын рұқсаттылық талаптары

Мемлекеттің юрисдикциясындағы тұлға қай шарттық органдар қолжетімді екені айқындағаннан кейін, келесі өзінің хабарламасын нақты қай органға жолдай алатынын анықтау қажет. Бұл кез енде басты назар рұқсаттылық

талаптарына аударылуға тиіс, өйткені дәл осы талаптар нақты құқықтық шеңберді белгілейді.

Ration temporis.

Ratione temporis талабы бойынша, жеке хабарламада баяндалған құқық бұзушылық мемлекет шарттық органның құзыретін ресми таныған күннен кейін орын алуы тиіс; өзге жағдайда шағым қарауға қабылданбайды [2].

Мысалы, Балалар құқықтары туралы конвенцияға жеке хабарламалар рәсіміне қатысты Факультативтік хаттаманың 20-бабының 2-тармағында («Күшіне енгеннен кейінгі бұзушылықтар») былай делінген: «... Хаттама мемлекет үшін күшіне енгеннен кейін Конвенцияда немесе оның алғашқы екі Факультативтік хаттамасында көзделген құқықтардың бұзылу орын алған жағдайларына ғана таралады». Ұқсас ережелер басқа да тиісті халықаралық шарттарда көзделген.

Осы құқықтық негізге сүйенсек, Қазақстанда тұратын кез келген адам қолжетімді алты шарттық органның біріне жеке хабарлама жолдай алады, бірақ шағымға негіз болған құқық бұзушылық Қазақстан сол органның құзыретін ресми таныған күннен кейін орын алуы тиіс (нақтырақ факультативтік хаттама күшіне енген немесе арнайы мәлімдеме күшіне енген сәттен кейін). Егер бұзушылық бұған дейін орын алса, орган хабарламаны мәні бойынша қарамай, оны қабылдауға жарамсыз деп тануы ықтимал.

Мысалы, Алмас Кушербаев ісін еске түсірсек болады. Өз жеке хабарламасында автор мемлекет үшін Факультативтік хаттама 2009 жылғы 30 қыркүйекте күшіне енгенге дейін орын алған оқиғаларға сілтеме жасаған; сол себепті Адам құқықтары жөніндегі комитет шағымды *ratione temporis* талабына сәйкес қабылдауға жарамсыз деп тануға мәжбүр болды.

Алайда, егер құқық бұзушылық факультативтік хаттама (немесе мәлімдеме) күшіне енгенге дейін дейін басталып, кейін де жалғаса берсе (мысалы, ұзақ мерзімді қамау немесе із-түзсіз жоғалту), ол созылмалы сипатта деп есептеліп, *ratione temporis* талабы оған қатысты қолданылмауы мүмкін. Мұндай жағдайды дәлелдеу автордың міндеті болса, мемлекет тарап бұзушылықтың жалғаспағанын көрсетуді өз мойнына алуы тиіс. Осы тұрғыда, мысалы, Адам құқықтары жөніндегі комитеттің жалпы ескертуіндегі 9-тармақта былай делінген: «Факультативтік хаттама осы мемлекет үшін күшіне енгенге дейінгі кезеңге қатысты болып көрінетін хабарламаға жауап берген кезде (*ratione temporis* қағидасы), мемлекет тарап бұл жайтқа нақты сілтеме жасап, өткендегі құқықбұзушылықтың мүмкін үздіксіз салдарына қатысты кез келген түсіндірмені де қамтуы тиіс».

Ration materia.

Ratione materiae талабына сәйкес, шағымда баяндалған бұзушылық сол шарттық орган қарастыратын халықаралық шартта нақты көзделген құқықтардың шеңберінде болуы тиіс [3].

Мысалы, Экономикалық, әлеуметтік және мәдени құқықтар туралы халықаралық пактіге қосымша Факультативтік хаттаманың 2-бабында: «Пактте

көзделген экономикалық, әлеуметтік және мәдени құқықтардың кез келгенін осы мемлекет тарап бұзды деп есептейтін, оның юрисдикциясындағы жеке тұлғалар немесе тұлғалар тобы не олардың атынан өкілдері Комитетке хабарлама жолдай алады ...» деп көрсетілген. Ұқсас ережелер басқа да тиісті халықаралық шарттарда көзделген.

Осы құқықтық негізге сүйене отырып, автор шағымда бұзылған құқыққа сәйкес тиісті шарттық органды дұрыс таңдауға тиіс: мысалы, азаптауға қатысты шағым — Азаптауға қарсы комитетке (АҚК) жолданады. Егер шағымда көрсетілген құқық тиісті шартта көзделмесе, мұндай хабарлама қабылдауға жарамсыз деп танылады.

Кейбір құқықтар бірнеше шартта параллель қорғалуы мүмкін. Мысалы, азаптауға тыйым — Азаматтық және саяси құқықтар туралы халықаралық Пактінің 7-бабында және Азаптауға қарсы конвенцияда да көзделген [14; 15]. Сол себепті автор, бір жағынан, таңдау жасай алады, бірақ параллель қарауға тыйым қағидасына сәйкес бір құқық бұзушылық бойынша шағымды екі органға қатар жолдай алмайды.

Ratione personae.

Ratione personae талабы шарттық органның жеке хабарламаны қарауын оның субъектілік құрамына байланысты шектейді: шағымды тек құқық бұзушылықтың тікелей жәбірленушісі ұсына алады; ал жалпы «қоғам мүддесі» (*actio popularis*) негізіндегі өтініштер қабылданбайды.

Белгілі жағдайларда шағымды сенім білдірілген адвокат немесе туыс ұсына алады: егер жәбірленуші қайтыс болса немесе бостандығынан айырылса, оның жақын туыстары не заңды өкілдері өтінішті атынан жолдай алады, бірақ бұл үшін өкілеттік құжаттары немесе нақты туыстық байланысы дәлелденуі тиіс. Сондай-ақ бір бұзушылық бірнеше адамға әсер еткен жағдайда, барлық жәбірленушілердің аты-жөні, байланыс деректері және қолы көрсетілген ұжымдық хабарлама мүмкін; әйтсе де «белгісіз топтың» атынан берілген өтініштер қабылданбайды.

Мысал ретінде осыған дейін мысал ретінде келтірілген Экономикалық, әлеуметтік және мәдени құқықтар туралы халықаралық пактіге қосымша Факультативтік хаттаманың 2-бабының екінші жартысында мынадай түсіндірме берілген: «Егер хабарлама жеке тұлғалар немесе тұлғалар тобының атынан ұсынылса, бұл олардың келісімімен жасалуы тиіс, тек автор олардың атынан ондай келісімсіз әрекет етуге негіз бар екенін дәлелдей алатын жағдайлардан басқа».

Ішкі құқықтық қорғау құралдарын толық тауысып шығу талабы (*exhaustion of domestic remedies*).

Бұл талапқа сәйкес, шарттық органға жүгінбес бұрын, автор мемлекеттің барлық қолжетімді, тиімді әрі жеткілікті ішкі құқықтық қорғау құралдарын толық пайдаланып шығуға міндетті. Сондықтан алдымен ұлттық деңгейдегі әдеттегі сатылардан өтуі қажет. Қазақстанда бұл тәртіп:

- 1) Аудандық/қалалық сот;

2) Облыстық сот (апелляция);

3) Жоғарғы Сот (кассация); және, 2023 жылдан бастап, қажет болған жағдайда - Конституциялық Сотқа жүгіну қажет.

Осы сатыларды өтпей тұрып БҰҰ автор органына жүгінсе, хабарлама қабылдауға жарамсыз деп танылуы ықтимал.

Айта кету керек, егер ұлттық орган істі шамадан тыс созып жіберсе (ұзақ тергеу немесе сот талқылауы) не тиімді нәтиже бере алмайтыны алдын-ала айқын болса, мұндай қорғану құралдары «тиімсіз» немесе «иллюзорлы» деп саналып, автор оларды қолдануға міндетті емес болып танылады. Алайда мұндай жағдайды автор нақты дәлелдермен негіздеуі тиіс.

Параллельді қарауға тыйым салу (*non-duplication / res judicata*).

Жеке хабарлама шарттық органға тапсырылған сәтте, сол немесе ұқсас мән-жайлар бойынша басқа халықаралық немесе аймақтық механизмде (мысалы, Еуропалық Адам құқықтары сотында (ЕАҚС), Африка адам құқықтары және халықтар құқықтары комиссиясында, Америкааралық адам құқықтары сотында) іс қаралып жатпауға тиіс әрі бұған дейін түпкілікті шешім шығарылмауы керек. Бұл талап, бір жағынан, «екі рет қарамау» (*res judicata*) қағидасын, екінші жағынан, халықаралық сот пен шарттық орган юрисдикцияларының параллельдігін болдырмауды көздейді.

Егер екі органға жолданған арыздардың құқықтық негізі мен фактілік мән-жайлары толық бірдей болмаса (мысалы, ЕАҚК-та 6-бап «әділ сот талқылауы», АСКП 7-бап «азаптауға тыйым»), кей жағдайларда қатар қарауға тыйым қолданылмайды. Одан бөлек, ЕАҚС-тың алдын-ала қабылдамай тастау туралы қаулысы (*manifestly ill-founded*) түпкілікті шешім болып есептелмейді; ондай жағдайда шарттық орган шағымды қабылдауы мүмкін, өйткені шағым іс мәні бойынша қаралмаған.

Зиянды пайдаланбау және хабарды уақтылы беру (*non-abuse / reasonable time*).

Шарттық органдарға жүгіну құқығы адал ниетпен жүзеге асырылуға тиіс; өтініш беруші бұл тетікті ар-ұждансыз, саяси немесе өзге бөтен мақсатпен қолданбауы керек. Бұған қоса, жеке хабарлама бұзушылық орын алғаннан немесе ішкі құқықтық қорғау құралдары сарқылғаннан кейін ақылға қонымды мерзім ішінде тапсырылуы қажет.

Кешігуге ақтайтын себептер (ұзақ ауыр ауру, құжаттарға қолжетімсіздік, елден мәжбүрлі шығу) дәлелденсе, Комитет мерзімдік талапты икемді қолданады. Ал созылмалы бұзушылықтарда (ұзақ мерзімді қамау) уақыт өлшемі әлсірейді; бірақ сонда да жәбірленуші бостандығын алған соң қысқа мерзімде шағымдануы тиіс.

Рәсімдік талаптар.

Рұқсаттылық шарттарынан бөлек, автор жеке хабарламасының қабылданбай қалмауы үшін бірқатар рәсімдік талаптарды да сақтауға тиіс. Мысалы,

- Хабарлама БҰҰ-ның кез келген ресми тілінде жолдануы керек (юанс: тәжірибеде ағылшын тіліндегі шағымдар жылдам қарастырылатыны байқалады);
- Шарттық органдар тек жазбаша түрде ұсынылған өтініштерді қабылдайды (электрондық пошта арқылы жіберу рұқсат етіледі, алайда қол қойылған скан нұсқасы қоса жолдануы керек);
- БҰҰ-ның адам құқықтары жөніндегі Жоғарғы комиссары басқармасы сайтында жарияланған стандартты бланкті пайдалану ұсынылады (онда міндетті деректер мен құрылым айқын көрсетілген);
- Анонимді өтініштер қабылданбайды (бірақ шартты органдар түпкілікті шешімде өтініш берушінің жеке деректерін жасырын ұстай алады);
- Мәтін қысқа әрі нақты болғаны жөн (тым көлемді қосымшалар (дәлелдемелер) нөмірленіп, жүйеленуі керек).

Негізінде, әрбір шарттық органның рәсімдік ерекшеліктері бар, сол себепті ең өзекті ақпаратты олардың регламентінің соңғы редакцияларынан және Жоғарғы комиссары басқармасы сайтында жарияланған ресми нұсқаулықтарынан қараған дұрыс, өйткені одан бөлек рәсім үнемі жетілдіріліп жатқандықтан, жаңартылған талаптар көптен шығуы мүмкін.

Қорытынды

Осылайша, мақалада БҰҰ Шарттық органдарына жолданатын жеке хабарламалардың рұқсаттылық талаптарына қатысты негізгі ақпарат жүйеленіп ұсынылды. Бұл, өз кезегінде, болашақта рәсімдік не рұқсаттылық қателіктердің алдын алу үшін көмектеседі деген үміттеміз.

Одан бөлек жалпы зерттеу құқықтық сауаттылықты арттыруға бағытталған, әсіресе жеке хабарлама рәсімінің құқықтық тетіктері туралы ақпаратты. Аталған мәліметтерге қатысты мемлекеттік тілде ақпарат аз екенін ескере бұл жұмыс ерекше өзектілікке ие..

Әдебиеттер тізімі

1. Автономов А.С. БҰҰ жүйесіндегі шарттық органдардың жеке хабарламаларды қарауы // Халықаралық әділет. – 2013. – № 3 (7). – URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/rassmotrenie-individualnyh-soobscheniy-dogovornymi-organami-v-sisteme-organizatsii-obedinyonnyh-natsiy> (өтініш берген күні: 10.07.2025).
2. Complaints Procedures. UN Human Rights Treaty Bodies // OHCHR. – URL: <https://www.ohchr.org/ru/treaty-bodies/human-rights-bodies-complaints-procedures> (өтініш берген күні: 14.07.2025).
3. Reporting Violations of Human Rights // OHCHR. – URL: https://www.ohchr.org/ru/reporting_violations (өтініш берген күні: 16.07.2025).

References

1. Avtonomov A.S. BŪŪ júiesindeгі sharttyq organdardyn zheke habarlamalardy qarawy // Halyqaralyq ádílet. – 2013. – № 3 (7). – URL:

<https://cyberleninka.ru/article/n/rassmotrenie-individualnyh-soobscheniy-dogovornymi-organami-v-sisteme-organizatsii-obedinyonnyh-natsiy> (өтініш берген кыні:10.07.2025).

2. Complaints Procedures. UN Human Rights Treaty Bodies // OHCHR. – URL: <https://www.ohchr.org/ru/treaty-bodies/human-rights-bodies-complaints-procedures> (өтініш берген кыні: 14.07.2025).

3. Reporting Violations of Human Rights // OHCHR. – URL: https://www.ohchr.org/ru/reporting_violations (өтініш берген кыні:16.07.2025).